

*О.А. Добровенко, аспірант
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ДИХОТОМІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Для теорії стратегічного управління особливе значення має вирішення питання про метод, який сприяє комплексній відповіді на питання “що?” (джерела конкурентних переваг) та “як?” (механізми їх створення). Стосовно конкурентних переваг виокремлюються дві дихотомії. По-перше, щодо джерел формування конкурентних переваг фірми – внутрішні (ресурси, здібності та ін.) та зовнішні (конкурентне середовище). По-друге, щодо механізму їх створення – адміністративні (управлінські рішення) та підприємницькі (здібності фірми створювати конкурентні переваги, виходячи зі становища фірми). Дихотомія (від грецької “дихо” – надвоє та “томія” – ділення) означає роздвоєність, послідовне ділення на дві частини, не пов’язані між собою.

На різних етапах розвитку теорії стратегічного управління увага вирішенню проблеми дихотомії конкурентних переваг приділялася різним їх частинам. Розглянемо основні етапи та властиве їм розуміння співвідношення основних дихотомій стратегічного управління щодо конкурентних переваг.

На доаналітичному етапі, який охоплює 1960-ті та першу половину 1970-х років, вперше були розглянуті властиві теорії стратегічного управління дихотомії між адміністративним і підприємницьким початками стратегій щодо створення конкурентних переваг, між зовнішніми і внутрішніми чинниками успіху цих стратегій. Домінуючою школою стратегій у цей період була школа планування з характерним для неї акцентом на раціональність корпоративних плановиків (і в цьому сенсі – на адміністративні механізми створення конкурентних переваг). Стосовно дихотомії внутрішнього – зовнішнього – джерел переважало розуміння пріоритету внутрішнього чинника, проте, на відміну від його майбутніх трактувань, він не розглядався в контексті економічних вигід і під ним мали на увазі лише порівняльний аналіз сильних і слабких сторін фірми.

На другому етапі, який характеризувався домінуванням школи позиціонування (1970-1980-ті роки), при вивченні стратегій фірм з’явилися можливості міждисциплінарних підходів, але тільки за окремими аспектами основних дихотомій теорії стратегічного управління. У випадку дихотомії “внутрішні – зовнішні” переважали

зовнішні, тому що за основну одиницю аналізу брали галузь, і увесь підхід базувався на розгляді структури галузі та іншого навколишнього середовища фірми.

Дихотомія “адміністративні – підприємницькі” на цьому етапі не досліджувалася комплексно. Ці обидва механізми створення конкурентних переваг були важливими, але враховувалися в різних співвідношеннях, їм не надавалося особливого значення.

Третій та четвертий етапи (1990-2000 роки), домінуючими концепціями на яких є відповідно ресурсна і та, що впливає з неї концепція динамічних здібностей, характеризуються неоднаковим вкладом цих концепцій у подолання аналітичної дихотомії між внутрішніми та зовнішніми джерелами конкурентних переваг. При аналізі цього питання важливо підкреслити, що хоча акценту школи позиціонування на зовнішні (галузеві) чинники ресурсний підхід протиставляє чинники внутрішнього походження, це не означає заперечення ролі перших. У ресурсній концепції вслід за твердженням, що продукти і ресурси фірми є “двома сторонами однієї медалі”, завжди зберігався інтерес (передусім галузевий) до оточуючого середовища фірми з метою вивчення конкурентів для цілей визначення способів ефективного позиціонування щодо них. Більше того, акцент лише на створення ресурсів без визнання ринкового позиціонування є марним у динамічному середовищі. У цілому, ресурсний підхід дозволяє поєднати підходи, які не перетиналися раніше, щодо створення стратегій на основі вивчення як внутрішньофірмових, так і зовнішніх чинників.

Дуже схожий висновок можна зробити і стосовно ролі ресурсного підходу в подоланні дихотомії між підприємницькими та адміністративними механізмами. Як ресурсний підхід, так і концепція динамічних здібностей, роблячи акцент на важливості рішень про вибір ресурсів і їх комбінацій для створення економічних вигід (у цих рішеннях проявляється підприємницький аспект стратегій), одночасно приділяють велику увагу і внутрішньофірмовим (адміністративним) механізмам, що забезпечують довгостроковість отримання таких вигід. Але в цілях подолання цієї дихотомії більш перспективною виявляється концепція динамічних здібностей, яка розуміє суть джерел і механізмів створення та утримання конкурентних переваг у розвитку організаційних вмінь у розпізнаванні та освоєнні нових можливостей бізнесу

Динамічна версія ресурсного підходу має великі можливості у подоланні дихотомій теорії конкурентних переваг. Потенціал концепції

динамічних здібностей тут є особливо важливим, оскільки вона додає до властивого ресурсному підходу поєднанню економічних вигід та організаційної природи конкурентних переваг також чинники часу та підприємницьких рішень менеджерів.

Добровенко, О.А. Дихотомії конкурентних переваг в історичному аспекті [Текст] / О.А. Добровенко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.): у 2 т. – Суми: УАБС НБУ, 2010. – Т. 1. – С. 73-75.